

ორკბილა - *Bidens tripartita* L.

ერთწლიანი, ბალახოვანი სარეველაა რთულყვავილოვანთა ოჯახიდან. ფესვი - მთავარდერძა, ძლიერ დატოტვილი, წვრილი; ღერო - ერთეული, სწორმდგომი, მოწითალო, 60-90 სმ; ფოთლები - მოპირდაპირე, მოკლე ყუნწით, სამნაკვთიანი, ლანცეტისებური, კიდედაკბილული, შიშველი მუქი მწვანე; ყვავილეთი - კალათა, 1.5 მმ დიამეტრის, ყვავილი ყვითელი, ყვავილობს ივნისის ბოლოდან სექტემბრამდე; თესლურა - უკუკვერცხისებრი, ყავისფერი, 2 ქაცვით, ჭიპი შეჭყლეტილი, ოვალური, სიგრძე ქაცვების გარეშე 5-8 მმ, სიგანე 2-3 მმ, ქაცვების სიგრძე 3-4 მმ, თესლი მწიფდება სექტემბრის ბოლოს ოქტომბერში, ერთ მცენარეზე ვითარდება 250 თესლი. შესაღებად გამოიყენება ღერო და ფოთლები, მიიღება ყვითელი და წარინჯისფერი.

ბირკავა - *Agrimonia eupatoria* L.

მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ვარდისებრთა ოჯახიდან; აქვს სქელი, მოკლე ფესურა; ღერო - მარტივი, მსხვილი, მცირედ დატოტვილი, სიგრძე 30-100 სმ; ფოთლები - რთული, კენტფრთისებრი; ყვავილეთი - თავთავისებური მტევანი, ყვავილი მოკლყუნწიანი, ყვითელი, ყვავილობს ივნის-აგვისტოში; თესლურა -

უკუკონუსისებრი, დაღარული, დაფარული ბუსუსებით, ყავისფერი ან მონაცრისფრო-მწვანე, ბუსუსები ღია ყვითელი ფერის, თესლის სიგრძე 4-6 მმ, სიგანე 3-5 მმ, ერთ მცენარეზე ვითარდება 200 თესლი. პრაქტიკაში მოსახლეობა იყენებს, როგორც ტყავის გამოსაქნელ ყვითელ საღებავს.

დიყი - *Heracleum dissectum* L.

მრავალწლიანი, მსხვილბალახოვანი მცენარეა ქოლგოსანთა ოჯახიდან, დაფარულია უხეში ბუსუსებით. ფესვი - მთავარღერძა, ვრცელდება 2 მ-მდე; ღერო - მსხვილი, დაღარული; ფოთლები - ღეროს ძირში გრძელყუნწიანი და ფრთისებრდანაკვთული, ზედა ფოთლები ზოგჯერ მარტივია; ყვავილი - თეთრი, მსხვილი, დიამეტრით 50-80 სმ; ნაყოფი - უკუკვერცხისებრი, ორნაწილიანი თესლურა, სიგრძე 10-12 მმ, სიგანე 8 მმ, მომწიფებისას ორ ნაწილად იყოფა. დიყის ფოთლებსა და ყვავილებს იყენებენ სამღებრო საქმეში, როგორც შალეულის, ასევე ბამბეულის ქსოვილების ყვითლად შესაღებად, ღებავენ აბრეშუმსაც.

ონტკოფა, დუდლუბო - *Physalis alkekengi* L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა მაღლყურძენასებრთა ოჯახიდან. ღერო - სწორმდგომი, ზედა ნაწილში დატოტვილი, შიშველი ან შებუსული, სიმაღლით 20-100 სმ სიმაღლის; ფოთლები - გულისებრი, ყუნწიანი, მორიგეობით ან მოპირდაპირედ განლაგებული, საკმაოდ დიდი ზომის; ყვავილი - მარტოული, ილლიური, მოთეთრო; ნაყოფი - სფეროსებრი, კაშკაშა ნარინჯისფერი, პრიალა კენკრაა, თესლი თირკმლისებური.

სამღებრო საქმეში ონტკოფას ნაყოფს ხმარობენ აბრეშუმის ქსოვილების ყვითლად და ნარინჯისფრად შესაღებად.

ენდრო - *Rubia iberica* (Fisch.) C. Koch.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა ენდროსებრთა ოჯახიდან; ფესურა - გრძელი, ჰორიზონტალური, დატოტვილი, ცილინდრული, გარედან მოწითალო - წაბლისფერი, ფესვები - ზედაპირული, დატოტვილი, ცილინდრული; ღერო - ოთხწახნაგოვანი, წიბოებზე ეკლებით, სიმაღლით 30 სმ - 1.5 მ-ს აღწევს; ფოთლები - ღეროზე რგოლებადაა განლაგებული, თითო რგოლში 4-6 ცალია განლაგებული, სიგრძე - 10 სმ, სიგანე - 3 სმ, ლანცეტა; ყვავილები - წვრილი, მომწვანო - ყვითელი, ფოთლების

ილიებში ამოსულ დატოტვილ ნახევრად ქოლგა ყვავილედააა შეკრებილი, ყვავილობს ივნისიდან; ნაყოფი - წვნიანი, მრგვალი, 1-2 კურკით, დანაოჭებული, მუქი ყავისფერი, შავი, ზემოდან - ამობურცული, ქვედა მხრიდან - შექყლეტილი, დიამეტრით 2.5-4 მმ, მწიფდება აგვისტოში.

ენდრო შეიცავს ანილინის ჯგუფის საღებავებს, ინას, ალიზარინს, ამზადებენ ალიზარინის მელანს - ლითოგრაფიისთვის; ღერო-ფოთლებისგან მიიღება ყვითელი საღებავი, ფესვებიდან - წითელი; იხმარება ქსოვილების - შალეულის, აბრეშუმის შესაღებად, იღებენ თმასაც, საღებავს იყენებენ მეცნიერული მიზნისთვისაც, ძვლის ზრდაზე დასაკვირვებლად, რისთვისაც ღებენ ძვალოვან ქსოვილებს.

პატარძლა - *Anchusa italica* Retz.

ორ ან მრავალწლიანი ბალახოვანი მცენარეა ლაშქარასებრთა ოჯახიდან; მთელი მცენარე უხეში ჯაგრითა შებუსუსული; ღერო დატოტვილი, 20-100 სმ სიმაღლის; ფოთლები ოვალური ან მოგრძო-ლანცეტაა, ქვედა ფოთლები ყუნწიანია, ზედა - მჯდომარე; ყვავილი მეწამული-მოლურჯო ფერისაა, შეკრული მტევან ყვავილედად, ყვავილობს მაის-აგვისტოში; კაკლუჭა - მოლუნული კვერცხისებური, ნაოჭიანი ზედაპირით, მწიფდება ივნისიდან. სამღებრო საქმეში გამოიყენება ფესვები, მიიღება წითელი ფერის საღებავი.

ყანის ჩიტისთვალა - *Asperula setosa* Jaub. Et Spach. (= *Asperula arvensis* Grossh.)

ერთწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა ენდროსებრთა ოჯახიდან. ღერო სწორი ან ფუძესთან დატოტვილი, ოთხწახნაგიანი, შეუბუსავი, 20-40 სმ სიმაღლს; ფოთლები ლანცეტისებრი ან მოგრძო ხაზურა; ყვავილები ცისფერი, იშვიათად თეთრი; ნაყოფი მომრგვალო, ორბუდიანი, მშრალი კაკლუქა, მოყავისფრო, ბორცვიანი ზედაპირით, დიამეტრი 1.75-2.25 მმ, თესლი ნაყოფის ფორმის. ფესვები გამოიყენება სამღებრო საქმეში, მიიღება წითელი ფერის საღებავი.

თავსისხლა - *Sanguisorba officinalis* L.

მრავალწლიანი, ბალახოვანი მცენარეა ვარდისებრთა ოჯახიდან; ფესურა - სქელი, ჰორიზონტალური, სიგრძე 12 სმ, ხისმაგვარი, მრავალი გრძელი, წვრილი ფუნჯა ფესვებით; ღერო - სწორმდგომი, დატოტვილი, ღრუიანი, სიმაღლით 20-100 სმ; ფოთლები - კენტფრთართული 7-25 ფოთოლაკით, ფოთოლაკები წაგრძელებულია, ხერხისმაგვარად დაკბილული ფოთლები ზემოდან მუქი მწვანე, ქვემოდან - ღია მწვანე ფერისაა, ღეროს ფოთლები მჯდომარეა, მუქი წითელი; ყვავილები - მუქი წითელი, წვრილი, ოვალურ თავაკებშია შეკრებილი, ყავილობს იენის-ავისტოში; ნაყოფი - 3-3.5 მმ სიგრძის, ყავისფერი, მწიფდება ავისტო-სექტემბერში. ფესვები გამოიყენება სამღებრო საქმეში, მიიღება შავი ფერის საღებავი.

კურდღლისცოცხა - *Genista tinctoria* L.

ბუჩქისებური, შხამიანი, ფესურიანი სარეველაა პარკოსანთა ოჯახიდან; ფესურა - დატოტვილი, ხისებური; ღერო - დატოტვილი, სწორმდგომი, ტოტები ზემოთ მიმართული; ფოთლები - ხაზურა ან ლანცეტისებური, მორიგეობით განლაგებული, კიდემთლიანი; ყვავილედები - მტევნისებური, ყვითელი ფერის, ყვავილობს ივნის-ივლისში; ნაყოფი - ბრტყელი, ოდნავ მოხრილი პარკი, სიგრძე 3 სმ, თესლი მოშავო-ყავისფერი, ელიფსური, პრიალა, მწიფდება აგვისტო-სექტემბერში. ფოთლები და ყლორტები გამოიყენება სამღებრო საქმეში მწვანე ფერის მისაღებად.

ძაღლის ქინძი - *Aethusa cynapium* L.

ქოლგოსანთა ოჯახის წარმომადგენელია; ფესვი - მთავარღერძა, თითისტარისებური; ღერო დატოტვილი, 20-100 სმ-მდე სიმაღლის, ზოგჯერ 200 სმ-მდე; ფოთოლი 2-3 ფრთისებრდანაკვთული; ყვავილები თეთრი, ყვავილობს ივნისიდან სექტემბრის ბოლომდე; თესლი მომრგვალო-კვერცხისებური, ქვედა მხრიდან ბრტყელი, ზემოდან რკალისებური გვერდებით, ერთ მცენარეზე ვითარდება 500 თესლი, აღმოცენების უნარს ინარჩუნებს 8 წელს, თესლს იძლევა ივლის-ოქტომბერში. სამღებრო საქმეში იყენებენ ზრდასრულ ფოთლებს, ღებავენ შალისა და აბრეშუმის ქსოვილებს, მიიღება მწვანე ფერის საღებავი.